

3 бібліятэкі багдановічазнаўства

Выданне гісторыка-літаратурных, літаратуразнаўчых, літаратурна-крытычных кніг — заўсёды сур'ёзная падзея. Асабліва гэта праўдзецца ў апошнія дзесяцігоддзі, калі прастора значнай, аўтарытэтай асветніцкай літаратуры на кніжным рынку становіцца меншай. А гэта, пагадзіцеся, адукацыйны, выхаваўчы пралік у справе зносінаў вучоных і грамадства. І таму асабліва прыемнай падзеяй з'яўляецца папаўненне ў багдановічазнаўчай бібліятэцы: літаральна днямі не такім і вялікім накладам, але і не малым для падобнай літаратуры (200 асобнікаў), пабачыў свет зборнік артыкулаў вядомай даследчыцы, музейнага работніка Ірыны Мышкавец «Рэ/экспазіцыя. Штрыхі да біяграфіі Максіма Багдановіча». Адрозна хацелася б заўважыць, што штрыхі гэтыя даволі ўпэўненыя, так бы мовіць, выразна «каліграфічна» характару. Ірына Мышкавец даўно і ўсвядомлена працуе на іўе даследавання жыцця і творчасці класіка беларускай і сусветнай паэзіі.

З аўтарскай прадмовы да кнігі: «...Асабліва ўвага ў даследаваннях удзяляецца адзінаму прыжыццёваму зборніку вершаў Максіма Багдановіча "Вянок" (Вільня, 1913 г.). Працягваецца пошук, выяўленне, даследаванне арыгінальных кніг, якія захоўваюцца ў розных музеях, бібліятэках, архівах Беларусі і замежжа. У дзяржаўных установах і ў прыватных асоб. Важным лічу прыцягненне ўвагі да каштоўных музейных прадметаў, незалежна ад таго, захоўваюцца яны ў фондах ці прэзентуюцца ў экспазіцыі Літаратурнага музея М. Багдановіча (ЛММБ), мемарыяльных музеяў паэта ў Мінску, Ракуцёўшчыне, Яраслаўлі.

Артыкулы, якія ўвайшлі ў дадзенае выданне, публікаваліся ў зборніках дакладаў канферэнцый розных устаноў навукі і культуры Беларусі і замежжа, у часопісе "Роднае слова", газетях "Літаратура і мастацтва", "Культура", "Краязнаўчая газета", іных сродках масавай інфармацыі. Артыкулы часткова адрэдагаваны, скарачаны альбо дапоўнены ў сувязі са знаходкамі апошняга часу, суправаджаюцца ілюстрацыямі з фондаў ЛММБ, іных устаноў, прыватных архіваў».

Ірына Мышкавец стварае глыбокі па фактаграфічнай насычанасці, жывы, рэльефны, напоўнены

дынамізмам партрэт класіка беларускай літаратуры. І робіць гэта на аснове ўласных росшукаў. Пераконваюць у гэтым ужо самі назвы артыкулаў, напрыклад, з першага раздзела кнігі: «Зорны храм Паэта» (тэкст прысвечаны музею Максіма Багдановіча), «Эпістальная спадчына Адама Багдановіча як крыніца інфармацыі да біяграфіі сына», «Фельетон "Международный чемпионат и ярославцы"»... Здаецца, з часам даследчыца выбудуе менавіта з гэтага раздзела новую паўнаватасную кнігу, прысвечаную знаходкам у багдановічазнаўстве. Цяпер займацца вывучэннем жыцця і творчасці аўтара неўміручага «Вянка» без знаёмства з гэтым «блокам» даследаванняў кнігі проста нельга!..

Частка артыкулаў у кнізе паддзена на рускай мове, у залежнасці, відавочна, ад таго, для якога выдання ці для якой канферэнцыі папярэдне рыхтаваўся тэкст. На маю думку, кніжная культура ўсё ж патрабуе выкладання артыкулаў на адной мове, калі гэта не збор твораў альбо не выданне, якое прадстаўляе творчую спадчыну. Але, паўтаруся, выказваю суб'ектыўнае меркаванне і разумею, што ўжо некалькі дзесяцігоддзяў на гэтую акалічнасць як выдаўцы, так і аўтары не дужа звяртаюць увагу.

Яшчэ адзін зварот да аўтарскай прадмовы: «Шчырыя словы ўдзячнасці майму першаму дырэктару музея, вядомаму багдановічазнаўцу Мікалаю Валянцінавічу Трусу. Словы падзякі — прадстаўнікам радаводнага дрэва М. Багдановіча Максіму Аркадзевічу Бараховічу (Ніжні Ноўгарад) і Наталіі Уладзіміраўне Сарока (Краснадар), іх родным, а таксама нашчадкам сяброў, знаёмых і калег пісьменніка, разам з якімі мы адкрылі шмат невядомых старонак. Удзячна супрацоўнікам Літаратурнага музея Максіма Багдановіча, папярэднікам і тым, хто цяпер працуе, у першую чаргу, Міхаілу Аляксандравічу Барановіцкаму і Алене Уладзіміраўне Кніга, родным і сябрам, якія на працягу гэтых дваццаці пяці гадоў дапамагалі, падказвалі, падтрымлівалі, верылі.

Я ўпэўнена — працяг будзе...»
Застаецца выказаць просьбу і аичынным кнігавыдаўцам — дапамажыце развіць гэтую аўтарскую ўпэўненасць Ірыны Мышкавец, а, можа, і перавыдайце кнігу «Рэ/экспазіцыя. Штрыхі да біяграфіі Максіма Багдановіча».

Мікола БЕРЛЕЖ

Гісторыя праз лёсы

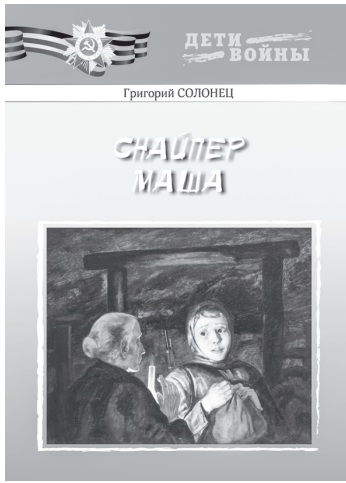
Нельга забываць гісторыю сваёй краіны, таму што ў адваротным выпадку яе лёгка перайначыць і перапісаць. У серыі «Дети войны», заснаванай у 2010 годзе выдавецтвам «Чатыры чвэрці», выйшла чарговая кніга з назвай «Снайпер Маша». Яе аўтар — пісьменнік і журналіст Рыгор Саланец. Прысвечана яна 80-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. І хоць змешчаныя ў ёй творы з'яўляюцца мастацкай прозай, у аснове іх сюжэта — сапраўдныя падзеі ваеннага ліхалецця.

Тры аповесці аб'яднаны тэмай выжывання і барацьбы звычайных людзей на акупаванай немцамі тэрыторыі Беларусі з моманту, калі бот захопніка ступіў на беларускую зямлю, і да часу вызвалення не толькі нашай краіны, але і ўсёй Еўропы.

Геранія аповесці «Снайпер Маша» Марыя Івушкіна — не беларуска па паходжанні, але змагацца з фашыстамі ёй прыйшлося на беларускай зямлі. Семдзсят пяць фашыстаў знішчыла снайпер Маша ў гады вайны, але чамусьці рука не націснула на пускавы кручок, калі ў прыцэле вінтоўкі аказаўся маладзенькі нямецкі ваенны. Мінута паўвека, і ў Мінску адбылася іх сустрэча. Аўтар кнігі «Снайпер Маша» вельмі ярка перадаў агульнае жаданне ўсіх людзей (і беларусаў, і немцаў): нікому не патрэбна вайна!

Асноўныя падзеі аповесці «Батюшкі-солдаты» ў гады вайны разгарнуліся на Дзяржыншчыне. І хаця галоўныя героі — члены сям'і Хмялеўскіх, якія жылі на хутары недалёка ад Койданава (цяпер Дзяржынск Мінскай вобласці), пісьменнік вельмі шмат апавядае пра свяшчэннікаў гэтай зямлі, тых, хто дапамагаў людзям выжыць у ліхую гадзіну, дапамагаў верыць у перамогу.

Сын Хмялеўскіх Змітрок, застаўшыся ў жывых пасля выканання складанай аперацыі па падрыве нямецкай агнявой амбразуры ў 1944-м (яго нават палічылі загінулым),

верыў, што яго выратавала іконка Божай Маці, якую дала мама. Пасля заканчэння вайны ён стаў свяшчэннікам, вучыўся на пастырска-багаслоўскіх курсах, затым — у духоўнай семінары ў Жыровічах.

Рыгор Саланец сваёй аповесцю сцвярджае, што толькі ўсёй грамадой, разам, мужна, нягледзячы на страты, пакуты, савецкі народ змог перамагчы такога жорсткага ворага, як фашызм.

Трэцяя аповесць «Чужыны горький мед» апавядае пра дзяўчыну Веру Мельнік са Смалявічаў, якую сілком немцы адправілі ў Германію ў працоўнае рабства.

Вера разам з іншымі дзяўчатамі спачатку працавала ў ліцейным цэху на заводзе, які размяшчаўся на ўскраіне Лейпцыга. Гэта было сапраўднае пекла.

Дзяўчатам такая праца была проста не па сілах. Некаторыя страчвалі прытомнасць. Нарэшце іх перавялі на крыху лягчэйшую працу. А калі завод разбамбілі англійскія самалёты, жанчын накіравалі ў сельгаскааператывы і на фермы. Летам 1944 года Вера Мельнік «переступила порог дома солдата Первой мировой Конрада Вильке».

Аўтар распавядае пра цяжкую працу беларускай дзяўчыны на ферме (нагляд за жывёламі), па дамашняй гаспадарцы, па даглядзе інваліда вайны. Мне здаецца, што ў беларускай літаратуры яшчэ не было твора на падобную тэму. Адносіны да людзей, якія аказаліся на чужыне ў рабстве не па добрай волі, не засталіся такімі ж, якімі былі падчас вяртання Веры Мельнік на радзіму з Германіі. У дзяўчыны нават не прынялі дакументы на паступленне ў педінстытут.

Нягледзячы ні на што, Вера ўладкавалася на працу, пакахала, нарадзіла дзяцей. Нарэшце жыццё ўсталявалася. Рыгор Васільевіч прысвяціў гэтую аповесць памяці сваёй роднай цёткі Праскоўі Мельнік, шаснаццацігадовай дзяўчынай вывезенай у Нямеччыну.

Нэлі МЕЛЬНІЧЭНКА

Чытацкі дзённік

Навума
Гальпяровіча

Радкі, што пахнуць ветрам

Лёс Валерыя Грышкаўца быў зусім не падобны на лёс многіх яго паплечнікаў па творчасці. Не было, як у іх, паступлення на філфак пасля школы, прапіскі ў сталіцы, рэдакцыйных кабінетаў у салідных выданнях...

Гэта потым ён стаў усё-такі журналістам, хоць і не закончыў журфак, адкуль сышоў пасля другога курса.

Пасля дзевятага класа была работа на заводзе, служба ў войску — Забайкалле, Бурація, Літва, Масква, дзе ён паспрабаваў нялёгкай жыццёвай хлеб...

*Да, кем толькі в жызни я не был,
С какою не знался бедой?..
Под южным и северным небом,
Под синей и белой звездой.
Мотался по станциям дальним,
Глотая дорожную пыль.
Весёлый, но чаще — печальный,
Презревший и сказку, и быль.*

Я заўсёды дзівіўся, адкуль у Валерыя такая вось культура радка за знешняй прастаюй, бо самыя першыя яго вершы, з якімі ў свой час пазнаёміўся ў Каралішчавічах, дзе мы былі разам на семінары маладых пісьменнікаў, вылучаліся гэтымі не характэрнымі для пачаткоўца сталасцю і глыбінёй.

*Я знаю: крыши пахнут небом,
Дождями, солнцем и зарёй,
Как полев пахнет корка хлеба,
Как сталь блестящая — рудой.
А строки песен пахнут ветром,
Дорогой, рожью, тишиной,
Густым туманом предрасветным,
Соляркой пахнут и смолой.*

Гэтыя радкі ўвайшлі ў першую кнігу паэта «Время отправления», якую я, бывае, здымаю з паліцы і перачытваю.

З вершамі і перакладам Грышкаўца з беларускай я часам знаёміўся ў чытальнай зале бібліятэкі, калі перагортваў расійскія літаратурныя выданні.

Ён быў вучнем знакамітага рускага паэта Юрыя Кузняцова ў свой маскоўскі перыяд жыцця, але заставаўся ў душы заўсёды беларусам, пінчуком. І ўрэшце вярнуўся ў родны горад, туды, дзе нарадзіліся першыя вершаваныя радкі.

І лагічна, што Нацыянальную прэмію за сваю творчасць ён атрымаў менавіта ў Беларусі, і юбілей свой адзначыў у родным Пінску.

*В который раз на родине моей
В садах налился сладким соком август,
И длинноногий белокрылый аист
Вброд переходит, не спеша, ручей.*

*В который раз, когда спадет жара,
Луна в пруды глядит — не наглядится,
И в тишине идут воды напиться
Росистой тропкой лоси по утрам.*

*В который раз ей говорю: «Люблю...»
И снова возвращаюсь к первой песне,
Где живы люди и земля Полесья,
С которыми все поровну делу.*

І гэта галоўнае, чым павінен жыць сапраўдны паэт.